

Паразважаем

Мінская тапаніміка: ад камічнага да сур'ёзнага

Штодзённа мы, кудысьці спяшаючыся, шпарка крочым па тратуарах вуліц, бязым за адыходзячым ад прыпынку транспартам, каб хутчэй апынуцца ў падземцы. Адтуль — на вучобу ці працу, а потым ізноў дадому — хутчэй, хутчэй, хутчэй... Замкнёнае кола. Шалёны тэмп жыцця мегаполіса не дае магчымасці спыніцца. Мы даўно не звяртаем увагі на змены шылдаў на праспектах і цэнтральных вуліцах, нам не б'е па вушах механічны голас у метро, які раптам пачынае абяцаць прыезд на станцыю "Плошча Леніна", хоць такая плошча ўжо сышла ў небыццё. Для мінчукоў сталічная тапаніміка (сукупнасць геаграфічных назваў) існуе недзе на ўзроўні падсвядомасці — яна існуе быццам сама па сабе, асобна ад шараговых жыхароў.

мае куды больш багатую гісторыю. Яна — адна з нешматлікіх назваў, якая захавалася з дарэвалюцыйнага перыяду. Тады яна вяла да вакзала Маскоўска-Брэсцкай чыгункі.

Знаўцы мінуўшчыны могуць распавесці шмат містычных гісторый, звязаных з горадам. Нядаўна ў Мінску з'явіўся бульвар Мулявіна. Само сабой, ні ў каго прэтэнзій не ўзнікла — пясняр шмат зрабіў для развіцця айчынай музыкі і папулярызаванні Беларусі ў свеце. На жаль, вядомы пясняр памёр ад траўм, атрыманых у выніку няшчаснага выпадку — аўтакатастрофы. Магчыма, гэта супадзенне, але Мулявін на працягу 20 год жыў у Мінску па адрасе "Бяды, 13"... Пра гэта сведчыць мемарыяльная дошка, усталяваная на тым самым "нешчаслівым" доме. Жыхары вуліцы неаднаразова звярталіся да муніцыпальных уладаў з прапановай змяніць назву "Бяды" на якую-небудзь іншую, але атрымлівалі адмову. Вядома ж, імя Леаніда Бяды, лётчыка, двойчы героя СССР, вартае ўшанавання, але мала хто захоча жыць на такой вуліцы. Дарэчы, сам лётчык таксама загінуў у выніку аўтааварыі...

Не толькі назвы вуліц і праспектаў прывабляюць людзей, якія цікавяцца разнастайнасцю сталічнай тапанімікі. У Мінску не вельмі многа плошчаў — прыблізна паўтара дзесятка. Тым не менш не ўсе яны вядомыя жыхарам горада. Аказваецца, у сталіцы існуе Плошча Аб'яднаных нацый. За такой шматабяццальнай назвай хаваецца ўсяго толькі пляцоўка перад канцэртнай залай "Мінск". Значную частку прасторы там займаюць паркоўка і кафэ. Мала таго, "аб'яднаныя нацыі" яшчэ і пераразюцца Свіслаччу, якая робіць у гэтым месцы чарговы выгін. Назва плошчы "8 сакавіка" таксама патроху сціраецца з памяці мінчукоў. Фармальна такую святочную назву мае лужок ля выхаду са станцыі метро "Няміга". Таго самага выхаду, у якім адбылася самая вялікая па колькасці ахвяр трагедыя ў найноўшай гісторыі Беларусі. Зразумела, што ніякія

Тапаніміка Мінска хавае у сабе шмат цікавага — і смешныя супадзенні, і выпадковыя недарэчнасці, і арыгінальныя новаўтвораныя найменні. На жаль, гэтыя назвы не заўсёды давалі людзі, якія дбалі пра непаўторнасць назваў аб'ектаў. Іначай бы не існавалі шэсць вуліц Шчорсаці комплекс "мінскай Сібіры" — Ангарская, Байкальская, Іркуцкая... Праспекты газет "Праўда" і "Звязда" — асобнае пытанне. Арыгінальнасці тут нават зашмат, але сэнсу відавочна не хапае. Чаму менавіта "Праўда"? Калі назвалі б "Газетаў Гродзенскай" — і тое было б больш гістарычнай справядлівасці.

Адна з самых вялікіх праблем мінскай тапанімікі ў тым, што ў назвах вуліц адлюстравана і ўшанавана вельмі шмат аб'ектаў, якія да Беларусі не мелі аніякага дачынення, і людзей, што, магчыма, нават не здагадваліся пра яе існаванне.

У некаторых выпадках найменні надзіва паспяхова прыжываліся на беларускай глебе. Цяпер цяжка ўявіць сталіцу без плошчы Бангалор (горад у Індыі, пабрацім Мінска) ці вуліцы Кульман (эстонка, удзельніца Другой сусветнай вайны). Алеэта хутчэй выключэнне з правілаў.

Сапраўдным бедствам для сталіцы сталі псеўданімы вядомых людзей. У паўднёва-ўсходняй частцы Мінска на працягу невялічкага прамежку часу (1988 — 1990) з'явіліся вуліцы, прызначаныя ўшанаваць памяць першага кіраўніка Часовага ўрада БССР (па сутнасці, прэм'ер-міністра) Зміцера Жылуновіча і пісьменніка Цішкі Гартнага. Здаецца, выдатная ідэя, улічваючы заўважны недахоп у назвах вуліц імёнаў знаных людзей, звязаных з Беларуссю. Але ніхто не ўлічыў, што "Цішка Гартны" — літаратурны псеўданім таго самага Жылуновіча... Выпраўленне хібы давалося чакаць аж 15 год: толькі нядаўна ў сумнавядомым Трасцянецкім замест вуліцы, названай у гонар пісьменніка, з'явілася іншая. Можна паспрабаваць апраўдаць гэтую недарэчнасць элементарнай адсутнасцю эрудыцыі ў людзей, адказных за перайменаванні. Усё ж не кожны чалавек ведае акалічнасці з жыцця пісьменнікаў. Але калі ў цэнтры горада, каля Ліцэя БДУ, перакрываюцца вуліцы Леніна і Ульянаў-

ская... Немагчыма не разумець бессэнсоўнасць такой сітуацыі. Можна толькі спаслацца на гіпотэзу, што для кагосьці вельмі важна, каб правадыр сусветнага пралетарыяту існаваў у двух абліччах.

Існуе яшчэ адзін варыянт назваў вуліц — прыгожымі прыметнікамі, якія не маюць ніякага дачынення ні да гісторыі, ні да свайго геаграфічнага размяшчэння. Прыгожая, Ясная, Сонечная, Вясенняя... Спіс можна доўжыць бясконца. Але нават у такіх памкненнях не ўсё адбываецца бездакорна. Мо таму на гарадскія схемы-карты і старонкі даведнікаў трапляюць назвы ў рускім варыянце — "Утульная" і "Прывабная". Самае недарэчнае адбываецца, калі вуліцы абсалютна не адпавядаюць сваім назвам. Так, на "Прагрэсіўнай" знаходзяцца толькі адзін плагбаум і адзін дом, які з'яўляецца прыстанкам тэхнічна зношаных трактароў...

Складваецца ўражанне, што назвы вуліц нясуць з сабой пэўную энергію. Няўжо вас ніколі не здзіўлялі няўдачы беларускіх тэнісістаў у апошні час? Гэтаму можна лёгка знайсці апраўданне! Рэспубліканскі цэнтр тэніса знаходзіцца зусім побач з вуліцай Крывой, што, безумоўна, не спрыяе поспеху нашых спартсменаў...

Адразу за 33-й студэнцкай паліклінікай знайшла прытулак вуліца з абсурднай назвай: "Другая шостая лінія". Два парадкавыя лічэбнікі, якія стаяць адзін за другім, вы не знойдзеце больш нідзе. Але відавочная бязглуздзіца — як перажытак эпохі — захоўвае сваё месца на сталічнай карце. Калісьці, у савецкія часы, непадалёку існавала і "Першая шостая лінія", якая пазней набыла больш прыстойнае і чыгальнае імя — міністра адукацыі, геадэзіста Дарашэвіча.

Яшчэ адна недарэчнасць мінскай тапанімікі — адначасовае існаванне вуліцы Маскоўскай і станцыі метро з такой жа назвай. Гэта стварае шэраг праблем жыхарам горада, а асабліва гасцям сталіцы — бо ім заблытацца яшчэ прасцей! Справа ў тым, што калісьці існаваў план па стварэнні Маскоўскага праспекта. Станцыю метро на месцы магчымай магістралі пабудавалі, а вось праспект так і не назвалі. Вуліца ж

святочныя ўрачыстасці там праводзіць ужо незвычайна.

Не менш цікавымі ўяўляюцца і альтэрнатыўныя найменні разнастайных аб'ектаў мінскай тапанімікі — дамоў, магазінаў, рынкаў. Як вядома, людзі, асабліва творчыя, схільныя да выкарыстання больш цікавых у гучанні слоў. Яны гатовы даваць эквівалентныя найменні ўсяму, што знаходзіцца побач з імі. Можна ствараць цэлы даведнік з тлумачэннямі, чаму вядомы "West World Club" — гэта "шайба" (форма будынка) і што хаваецца пад назвай "прэзідэнцыя". Цэлы квартал па вуліцы Максіма Танка завецца "Брэсцкай крэпасцю". Тут справа ў знешнім выглядзе: шэраг дамоў чырвонага колеру ўтварае неабсяжны архітэктурны комплекс, які стварае атмасферу гераічнай крэпасці.

Безумоўна, без увагі жыхароў сталіцы не магла застацца і галоўная бібліятэка краіны. Ранейшая назва — "Ленінка" — актыўна выкарыстоўвалася і ў постсавецкі перыяд, але з пераездам кнігасховішча ў новы будынак згубіла рэшткі сваёй актуальнасці. Само жыццё запатрабавала новага ўмоўнага абазначэння кніжнай скарбніцы. Сапраўды, не будзеце ж вы ўжываць доўгую і расцягнутую афіцыйную назву: "Нацыянальная бібліятэка"? Таму і нарадзілася ў чалавечай фантазіі назва "алмаз" альбо "глобус".

Можа скласціся памылковае ўражанне, што мінская тапаніміка мае шмат недарэчнасцей. Безумоўна, гэта не так. Я сканцэнтравана ўвагу менавіта на недахопах найменняў. Але хапае ў нас і назваў, за якія не будзе сорамна перад нашчадкамі. Вуліцы Купалы і Коласа, Багдановіча і Гарэцкага занялі годнае месца на карце горада, хутка з'явіцца і новыя — Янкі Брыля і Льва Сапегі. Вяртаюцца ва ўжытак забытыя на некаторы час назвы вёсак, калісьці ўключаных у межы мегаполіса. Парк "Цівалі", мікрараёны "Брылевічы", "Дамброўка", "Ржавец" — назвы, якія адлюстроўваюць сапраўды інтэлігентны, навуковы падыход да айчынай тапанімікі, шчырую цікавасць да сваёй гісторыі, уменне ганарыцца сваім мінулым.

Ягор МАРЦІНОВІЧ

Фота аўтара